

Instytut Pamięci Narodowej - Gdańsk

<https://gdansk.ipn.gov.pl/pl2/aktualnosci/158923,80-rocznica-przekształcenia-Związku-Walki-Zbrojnej-w-Armie-Krajowa-Gdansk-Sztutowo.html>
27.04.2024, 10:11

80. rocznica przekształcenia Związku Walki Zbrojnej w Armię Krajową - Gdańsk, Sztutowo, 14-15 lutego 2022

Ogólnopolska konferencja naukowa, wystawa, upamiętnienia, okolicznościowa wpinka, konkursy dla młodzieży i gra online. Prezentujemy rocznicowe inicjatywy IPN Oddział w Gdańsku.

Dyrektor IPN Oddział w Gdańsku dr Paweł Warot zaprasza na obchody 80. rocznicy przekształcenia Związku Walki Zbrojnej w Armię Krajową. Poniżej prezentujemy szczegółowy program naszych inicjatyw.

PROGRAM:

10 lutego

- [Prezentacja w Muzeum II Wojny Światowej w Gdańsku zabytków związanych z działalnością Armii Krajowej, w tym pamiątek po gen. A. E. Fieldorfie ps. „Nil”. W wydarzeniu weźmie udział dyrektor IPN Oddział w Gdańsku dr Paweł Warot.](#)

14 lutego

- O godz. 10.00 na Targu Węglowym w Gdańsku (między Bramą Wyżynną a Katownią) odbędzie się [wernisaż najnowszej wystawy edukacyjnej IPN Gdańsk „Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu 1939-1945”](#) z udziałem Wojewody Pomorskiego Dariusza Drelicha. Po uroczystej prezentacji ekspozycji nastąpi przejście pod pomnik Polskiego Państwa Podziemnego na Targu Rakowym i złożenie kwiatów;

- Uroczyste umieszczenie przez pracowników OBUWiM tabliczek weteranów walk o wolność i niepodległość Polski na nagrobkach żołnierzy AK: Henryka Barana (Cmentarz Łostowicki w Gdańsku), Wandy Minkiewicz (Cmentarz Srebrzysko w Gdańsku), Eugenii Mireckiej (Cmentarz Farny w Grudziądzu), Franciszka Owczarka

(Cmentarz Ludwikowo w Bydgoszczy), Ksawery Kędzierskiej, (Cmentarz MBNP w Bydgoszczy) – uroczystość zamknięta;

- Godz. 12.00 uroczyste przekazanie opieki nad grobem [płk. Władysława Czermińskiego](#), dowódcy II Batalionu 27. Dywizji Wołyńskiej AK pedagogom i wychowankom SP 65 w Gdańsku na Cmentarzu Srebrzysko (OBUWiM IPN Gdańsk wykonało wyczyszczenie nagrobka, opracowało folder dla uczniów);

- [Kolportaż okolicznościowej wpinki przygotowanej na 80. rocznicę przekształcenia ZWZ w AK \(OBEN\);](#)
- Zapalenie zniczy pamięci na nagrobkach żołnierzy AK znajdujących się na gdańskich i bydgoskich cmentarzach (OBUWiM) – uroczystość zamknięta;
- [W godz. 9.00–13.00 przy Urzędzie Gminy Kosakowo w ramach Biegu Tropem Wilczym odbędzie akcja poboru krwi. Hasło akcji brzmi: „80 lat Armii Krajowej”](#)

15 lutego

- O godz. 9.30 w Muzeum Stutthof w Sztutowie odbędzie się [wernisaż najnowszej wystawy edukacyjnej IPN w Gdańsku „Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu](#)

[1939-1945](#)” połączony z inauguracją ogólnopolskiej konferencji naukowej OBBH IPN Gdańsk „Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu: struktury i ludzie konspiracji. W 80. rocznicę przekształcenia ZWZ w AK”;

- O godz. 10.00 rozpocznie się [ogólnopolska konferencja naukowa „Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu: struktury i ludzie konspiracji. W 80. rocznicę przekształcenia ZWZ w AK”](#) organizowana przez Oddziałowe Biuro Badań Historycznych IPN Gdańsk oraz Muzeum Stutthof w Sztutowie. Niemiecki Nazistowski Obóz Koncentracyjny i Zagłady (1939-1945);

KONFERENCJA Z CYKLU: „POMORZE GDAŃSKIE POD OKUPACJĄ 1939-1945”

„POLSKIE PAŃSTWO PODZIEMNE NA POMORZU: STRUKTURY I LUDZIE KONSPIRACJI. W 80. ROCZNICĘ PRZEKSZTAŁCENIA ZWZ W AK”.

9.30 - otwarcie wystawy okolicznościowej *Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu 1939-1945* na terenie ekspozycyjnym Muzeum Stutthof
10.00-10.20 - uroczyste otwarcie konferencji (słowa wstępne dr Paweł Warot, Piotr Tarnowski)

Panel I (10.20-12.40)
Pomorskie aspekty działalności Państwa Podziemnego
prowadzenie dr Paweł Warot

10.20-10.40 - dr hab. Waldemar Grabowski (Biuro Badań Historycznych IPN): *Polskie Państwo Podziemne - zarys ogólny*;
10.40-11.00 - dr hab. Grzegorz Berendt, prof. UC (Uniwersytet Gdański/ Muzeum II Wojny Światowej): *Sytuacja ogólna na okupowanym Pomorzu Gdańskim*;
11.00-11.20 - prof. dr hab. Bogdan Chrzanowski (Uniwersytet Gdański/ Muzeum Stutthof): *Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu*;
11.20-11.40 - Wojciech Łukaszuk (Muzeum II Wojny Światowej): *Zagadnienia polityki kadrowej i działalności wojskowej konspiratorów w szeregu ZWZ-AK*;
11.40-12.00 - dr Artur Jandziejewski (ZSO nr 1 w Pruszczu Gdańskim): *Rozpoznanie informacyjno-wywiadowcze na Pomorzu jako element działalności polskiego wywiadu w rejonie basenu Morza Bałtyckiego (1939-1945)*;
12.00-12.20 - Aleksandra Szwarc (IPN Gdańsk): *Tajne nauczanie na Pomorzu - wybrane przykłady*;
12.20-12.40 - dyskusja
12.40-13.30 - lunch

TRANSMISJA:
@IPN.GDANSK
@STUTTHOF

Konferencje

Panel II (13.30-15.30)
Organizacje PPP na Pomorzu, studia przypadków
prowadzenie dr hab. Grzegorz Berendt

13.30-13.50 - Mateusz Kubicki (IPN Gdańsk/Uniwersytet Gdański): *Działalność Jagdkomando w powiecie starogardzkim*;
13.50-14.10 - Krzysztof Filip (IPN Gdańsk): *Konspiracyjna organizacja młodzieżowa „Jaszczurka” (1941-1945). Nieznane karty z historii antynieemieckiego podziemia niepodległościowego na Pomorzu Gdańskim*;
14.10-14.30 - Dawid Chomej (Archiwum IPN): *Materiały dotyczące Tajnej Organizacji „Gryf Pomorski” w zasobie Archiwum IPN w Warszawie*;
14.30-14.50 - prof. dr hab. Andrzej Gąsiorowski (Uniwersytet Gdański/ Muzeum Stutthof): *Pomorscy konspiratorzy w obozie KL Stutthof*;
14.50-15.10 - dr hab. Piotr Niviński, prof. UC (IPN Gdańsk/Uniwersytet Gdański): *Co dalej? Pomorscy konspiratorzy wobec nowej rzeczywistości 1945-1946*;
15.10-15.30 - dyskusja

Panel III (15.30-18.00)
Ludzie, konspiracja i polityka
prowadzenie Piotr Tarnowski

15.30-15.50 - Patrycja Rusek (IPN Łódź): *Raport Ewerysta Zwierzewicza - pierwszego komendanta obozu (10) łódzkiego NSZ, więźnia obozu koncentracyjnego Stutthof*;
15.50-16.10 - dr Katarzyna Faligowska-Siwiak (badacz niezależny): *Józef Ratajczak w świetle archiwaliów i wspomnień*;
16.10-16.30 - dr Marek Szymański (Muzeum II Wojny Światowej): *Działalność wywiadowcza mjr. Józefa Gruszy*;
16.30-16.50 - dr Sławomir Jan Makymowicz (Archiwum Państwowe w Olsztynie): *Podporucznik Tadeusz Martynowski „Raciborski” - Dowódca II rejonu AK „Lublin-Miast”. Zapomniany bohater Armii Krajowej*;
16.50-17.10 - dr Paweł Warot (IPN Gdańsk): *Reprezje powojenne wobec członków ZWZ-AK na Warmii i Mazurach*;
17.10-17.30 - dr Tomasz Oliniecki (Muzeum Stutthof): *Szpańskie wspomnienia - rozrywki polskie rozbienników w współczesnej ocenie działalności Armii Krajowej*;
17.30-17.50 - dyskusja
17.50-18.00 - podsumowanie i zakończenie konferencji

**SZTUTOWO, 15 LUTEGO 2022 R.
SALA KONFERENCYJNA
MUZEUM STUTTHOF**

Pozostałe wydarzenia:

- [14-21 lutego - gra w aplikacji ActionTrack „Polskie Państwo Podziemne w Gdańsku” \(OBEN\);](#)

- [Luty – konkurs „AK 80. Największa podziemna armia Europy” \(OBEN\);](#)

- Luty – akcja billboardowa IPN „Z miłości do Polski. Armia Krajowa”;

- Luty – odebranie zleconych przez OBUWiM prac remontowych nagrobka ppor. Jerzego Lejkowskiego ps. „Szpagat”, żołnierza 5. Wileńskiej Brygady AK na Cmentarzu Srebrzysko. Uroczystość przy grobie z udziałem córki bohatera oraz szkoły, której oddamy nagrobek pod opiekę (uroczystość zamknięta). OBUWiM

opracowało również folder poświęcony bohaterowi;

- [Luty-marzec – konkurs fotograficzny „Polskie Państwo Podziemne na Pomorzu” \(OBEN\);](#)

Ze względu na zagrożenie epidemiczne prosimy o przestrzeganie obostrzeń sanitarnych

Rys historyczny

14 lutego 1942 r. do Polski dotarła depesza, w której Naczelnny Wódz, gen. Władysław Sikorski, rozkazywał: „Dnia 14 lutego 1942 r. (...) w ślad za moim rozkazem I.2926 z dnia 3 IX 1941 r. 1. Znoszę dla użytku zewnętrznego nazwę ZWZ - wszyscy żołnierze w czynnej służbie wojskowej w Kraju stanowią „Armię Krajową” podległą Panu Generałowi, jako jej dowódcy. 2. Stanowisko Pana Generała nosi nazwę Dowódcy Armii Krajowej (...). Naczelnny Wódz Sikorski Generał broni”.

Wydawać by się mogło, że jest to po prostu zmiana nazwy. Nic bardziej mylącego. Przede wszystkim przemianowanie ZWZ na AK było istotnym aktem politycznym (...).

Przemianowanie ZWZ na Armię Krajową miało także wymiar symboliczny. Wyraźnie ukazywało, że istnieją trzy części Polskich Sił Zbrojnych: Armia Polska na Zachodzie, Armia Polska w ZSRS i Armia Krajowa, z których ta ostatnia prowadziła najintensywniej ówczesnie walkę zbrojną. Innym powodem zmiany nazwy był proces scalania wszystkich konspiracyjnych sił zbrojnych w Polsce (...).

Dlaczego nazwa Armia Krajowa zastąpiła w zbiorowej pamięci Służbę Zwycięstwu Polski i Związek Walki Zbrojnej? Słowo „Armia” brzmi wyraźnie inaczej niż „Służba” czy „Związek”. Jest bardziej bojowe, bardziej wyraźne propagandowo i zdecydowanie bardziej odpowiadające rzeczywistości. W epokowym dziele, wydanym w Londynie w latach czterdziestych, a dotyczącym historii Polskich Sił Zbrojnych, tom poświęcony Polskiemu Państwu Podziemnemu zatytułowany jest „Armia Krajowa”. Można więc powiedzieć, że wydany w lutym 1942 r. rozkaz był niejako usankcjonowaniem istniejącej sytuacji.

Żołnierze podziemia czuli się bardziej żołnierzami podziemnej armii niż członkami konspiracyjnego związku czy służby. Nazwa ta, według nich, zdecydowanie bardziej wiarygodnie określała ich działalność. Choćby dlatego warto zapamiętać tę datę - 14 lutego 1942 r.

Fragment artykułu prof. Piotra Niwińskiego IPN Gdańsk („Biuletyn IPN”, nr 1-2/2007)

PLIKI DO POBRANIA

[Folder Henryk Baran \(pdf, 4.72 MB\) 07.02.2022 12:00](#)

[Folder Władysław Czermiński \(pdf, 4.75 MB\) 08.02.2022 10:53](#)